

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Concilia Provincialia Mediolanensis Sex

Borromeo, Carlo

Venetiis, 1602

De Baptisterio, Vasis, instrumentisque & alijs ad baptizandi vsum
pertinentibus

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62072](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62072)

benedicti, ad Sacerdotalis, Ritualisve libri præscriptum.
 Hoc autem, ut diligentius præstet, aliquando, prout usu venerit, parochialis suæ ecclesiæ fideles instituti huius, & cōsuetudinis admoneat.
Quæ hic desunt, videantur seq. tit. & De Sacramentalibus.

De Baptisterio, vasis, instrumentisq; & alijs, ad baptizandi usum pertinentibus, cum eorum formulis.

S Y M M A R I V M.

- 1 Baptisterium in unaquaque Parochiali Ecclesia collocandum, & quibus in alijs ecclesijs.
- 2 Eius forma ex Concilij Provincialis decreto 14. & 15. Ex' Instruct. verò fabricæ ecclesiæ formæ tres præscribuntur. 21. 35. 41. Quæque magis respondeat formæ Conciliari, num. 41. Baptisterio, sequentia adiunguntur.
- 3 Ciborium, cum tabella, eiusq; forma. 24. 38.
- 4 Conopœum, & quale. 29.
- 5 Sapientum & cuiusmodi.
- 6 Tegmen
- 7 Imago Sancti Ioannis, & ubi pingenda. 34.
 Vascula sacrorum oleorum, Chrysmatis, & Cathecumenorum, & cuius forma. De Sacramentis in genere, & Sacramen. 19.
 Vas ad aquam infundendam, cochleareve, & quale. 30. & quæ pert. ad Sacram. baptisni. 19.
- 8 Mantilia, quot, & qualia. 9. Eadem ad profanum usum non adhibe. 10.
 Vas item unum, usui suscipienda, & ferenda aquæ baptismalis ab Ecclesia Cathedrali, vel Plebana, & cuiusmodi.
- 11 Situs.
- 12 Baptisteria in Ecclesijs, capellisve separatim extructa, toleranda: & non extructa, ubi edificanda.
- 13 In eis sepulchra non extruenda.
- 14 Baptisteria, cum sacratio annexo, quibus in ecclesijs conficiantur. 15.
- 16 Baptisterij formæ tres, cum ex Instructioibus ecclesiasticæ fabricæ præscribantur, quibus in Ecclesijs formæ primæ adhibendum.
 Prima Baptisterij forma, cum illius situ, more Romano, qualis. 21.
- 17 Capella Baptisterij ipsius locus, & forma.
- 18 Altare capelle ipsius.
- 19 Capella ipsa ubi extrui non possit, qui locus alius deligendus.
- 20 Baptisterij, more Romano, & Ambrosiano distinctio.
- 22 Baptisterij, more Ambrosiano, situs, & forma.

Baptiste-

- 23 Baptistery Romani, & Ambrosiani, communia sunt h.ec.
- 24 Ciborium, & quale.
- 25 Mensa ciborij, & qualis.
- 26 Situs, eiusque forma.
- 27 Sepimentum, & cuiusmodi.
- 28 Eiusdem sepimenti ornatus, & tectum, & cuius qualitatis.
- 29 Conopseum, & cuius panni, colorisq, ac forma, & supra num. 4.
- 30 Armarium sacrorum oleorum, & quale.
Cochleare, ad aquam insundendam, & quale, quidque aliud. 34.
- 31 Baptistery aliud angustius, ubi, & quando conficiendum.
- 32 Baptistery Romani, Ambrosianiq; vsui, quæ altera Sacelli, siue forma, & quibus in ecclesiis constituenda.
- 33 Baptistery à latere dextro, quando collocandum.
- 34 Imago Sancti Ioannis Christum Dominum baptizantis.
- 35 Secunda Baptistery forma, more Romano, qualis.
- 36 Qualis item Ambrosiano more.
- 37 Communia utriusque secundæ Baptistery formæ.
- 38 Ciborij, & armarij utriusque formæ.
- 39 Ciborij altera forma.
- 40 Valis ciborij, quales.
- 41 Tertia Baptistery forma ex vsu Romano tantum.
Baptistery clavis à quo custodienda. De Sacramen. in genere, & sacramentalibus.
- 42 Fontis benedictio, ubi, & quo tempore agenda.
- 43 Qui & quot ad illam conueniant, & qui excusentur. 44.
- 45 Cum ipsa benedictio in Cathedrali fit, ab Episcopo obcuranda.
- 46 Aqua benedictæ de mos, baptismi tempore, ob fontis defectū, tollendus. Cætera, quæ ad baptismi Sacramentum administrandū pertinent. Videantur superiori tit. Quæ pert. ad Sacram. Baptismi.

Primum, quæ
pert. ad Bapt.
administr.

3. quæ ad sa-
cramentalia,
&c.

4. quæ pert.
ad Sacramen.
baptif.

Ingulæ parochiales Ecclesiæ, singulos fontes habeant, in quibus diligenter toto anno seruetur aqua baptismatis, solenni Ritu benedicta.

Fons baptismalis, ne vsquam in aijs ecclesijs quam in parochialibus sit, vel Epi concessu in illis locis, vbi propterea quod parochialis Ecclesia lógus distat, idem populi commodo ma-

gis consulendum esse censuerit.
2 Fons baptismalis è marmore, aut è solido lapide constet: qui si præ rimulis, aliave ratione, eiusmodi est, vt inde aqua sensim effluat, lapis alius bene firmus, solidus, ac tuus, quamprimum comparetur.

Interea verò ad aquam baptismalé tutò continendam, dū ille alter paratur,

paretur, non vas fictile, alteriusve generis; sed æreum, stanno ab interiori parte illium, tanta magnitudine, quanta lapidis uacuitas est, ita ponatur, ut intrinsecus illum undique strictim attingens, beneque compactum, eidem cohaereat.

3 Habeat operimentum, vel ciborium ad sacra olea turò, decenterque conseruanda in eo ipso fonte accommodatum, nisi ubi ex instructionibus nostris aliter exstruendum est.

Tabellam habeat item intrinsecus, quæ dimidia tantum aperiatur, fontisque ostium compressè claudens, aquam à puluere, & aliis fordibus cautius tueatur. Quæ tabella in omnibus fontibus sit, in quibus per infusionem baptizatur; in ijs uero, in quibus immerio adhibetur, si petra ipsa pro eius magnitudine id patietur, sine impedimento immersionis.

4 Conopæo etiam è tela saltem, opertum sit.

Conopæum uero baptisterii è serico albo sit, uel saltem, in Ecclesijs scilicet, quarum census tenuis est, è tela linea tenui: amplitudine autem, & ornatu, ut supra. Appendatur, & annectatur in ciborii summitate, cruci subiectæ.

Inst. fab. li. 2.
De Conopæo.

5 Sepiatur omninò unumquodque baptisterium, si ferro, uel lapide, Episcopi iudicio non poterit, saltem ligneis cancellis.

4. quæ pti. ad Sacram. bapt.

6 Præterea, si extrà fornicaram capellam, aut parietis concauitatem hemicycli instar constructam, totum aut ex parte sit, tum tegmen habeat, quod ex marmore, uel ex asserebus constet, aut saltem è tela, decenter picta.

7 Decebit etiam in capella, aut in pariete proximo S. Ioannis imago, Christum Dominum baptizantis.

4 ut supra.

8 In baptismalis fontis ciborio, mantilia duo, eaque candida, ab omni neque torde munda assereuntur, quæ infantis capiti abstergendo usui sint. Pluraque ideo in Sacristia id gnis mantilia certo loco conseruent. Præterea alia eiusmodi mantilia sint ad eum usum, uidelicet in Cathedrali sex, plurave in collegiata curata, quâ plurave, in parochiali quattuor.

9 Pannus, seu Sabanum, quod ab baptizati caput abstergendum adhibetur, è tela byssina, quod pretiosius, usui ministerij Episcopalis est, constare debet: è tela uero linea, quod ab alijs, adhibebitur. Erit uero circumquaque, aptè, decorèque simbriatum è tela, uel byssina, uel linsea. longitudine erit cubitorum trium: latitudine uero tanta, quanta est tela, è qua constat latitudo.

Inst. fab. libro 2.
De panno ad abst. cap. bapt.

Vi certum vasculum sit, quo, & in urbe è Cathedrali, & in diocesi, è paropositali plebana Ecclesia in Sabbato Sancto, uigiliisque Pentecostes, ad unamquamque parochialem Ecclesiam aqua baptismalis afferatur; parochi singuli phialam paruulam ex argento, aut è stanno pretiosiori, dedita.

Inst. de for. supellec. li. 2.
De vase ad aquam baptif. feren. accom. modato.

dita opera consecram, sibi comparent, quæ huic solum, neque alij præterea vsui sit.

Hac porro phiala eiusmodi sit, quæ duas, tresve uncias aquæ capiat; habeat præterea tum operculum, cathenula minuta affixum, quo, in orbem ubique versatili integatur: tum alteram item cathenulam, operculo uncijs tribus altiore, quæ illi deferenda vsui esse possit, adiungatur. Et huic cathenulæ cordula sericea, quæ dum affertur, à collo Sacerdotis ferentis pendeat.

4. Ibidem.

10 Si verò, uel mantilia, uel sudariola ad eum usum aliquando afferuntur; ea, nisi noua, ne adhibeantur: tum noua adhibita ne in profanum, sed in ecclesiæ usum, cui rectè accommodari possint, cõuertantur: alioqui comburantur.

11 In ecclesiæ ingressu collocatus fons baptismalis, isque à sinistra ingredientium parte: nisi quibus in ecclesijs pro situs ratione illum, ab altera parte potius collocandum, Episcopus iudicarit.

6. quæ ad cultum eccl. pti.

12 Quæ verò Baptisteria in ecclesijs, capellisve, eo potissimum nomine extructis, Cathedrali, uel collegiata, uel parochiali Ecclesiæ ferè adherentibus, extant; illa non amoueantur; sed ecclesiæ, aut capelle, ubi illa sunt, instaurantur, aut reconcinentur. Vbi verò in ecclesijs, præsertim insignioribus, non sunt; in posterum eas, uel ecclesias, uel capellas ædificari, in illisque baptisterium construi, idem Episcopus curet.

4. vt supra.

13 In Baptisterij sacello nullum sepulchrum, sepulchrum uel extructi licet. Si quod autem baptisterium extrà sacellum ædificatur, permittitur, ne sepulchrum proximè fiat: sed tam longè, ut ab illius sepimento sepulchrale os distet, spatium cubitorum saltem triū, ac præterea concanitas sepulture ne sepimentum attingat.

Instr. fab. li. 1. De Baptisterio.

14 In baptismali fonte, ubi per infusionem baptizatur, id planè caueatur ut ne aqua, capiti infantis infusa, in eundem fontem recidat; sed in sacrarium profluat: idque propterea sacrarium è marmore, solidoye lapide propè fontem construatur, ad præscriptum instructionum.

Instr. ibidem. De loco & forma capelle Baptisterii

15 Baptisterium igitur, cum sacrario in singulis Cathedralibus, & item, ut in Concilijs nostris Provincialibus præscriptum est, parochialibus, atq; in alijs etiam quibusuis Ecclesijs, ubi uel animarum cura geritur, uel facultate ab Episcopo, ob causam data, illud constitui concessum est, forma, & modo infra præfinito, pro uniuscuiusque ecclesiæ ratione, amplitudine extruatur.

Instr. ibidem. De loco & forma capelle Baptisterii

16 Primo in unaquaque Ecclesia Cathedrali, & Archipresbyterali, Præpositurali uel, alioque nomine, quæ caput Plebis sit, Baptisterij locus, & forma hæc esse potest.

17 Locus à fronte Ecclesiæ, prout situs fert, distans, ad meridiemq; uergens,

gens, architecti iudicio deligatur: quo in loco Sancti Ioannis Baptiste nomine sacellum, capellave, cuius vacuum sit triginta tribus circiter cubitis edificetur insigni structure opere, pro illius ecclesie ratione.

Forma ex edificationis rotunda, aut octangula, aut sexangula, aliave eiusmodi, que perfecti circuli fines non egrediatur, adhibenda est: illa vero accommodatior, & decentior, que octanguli similitudinem exhibet.

Tectum edificij huius fornicato, concameratove opere sit, ac pro modo forme eminentius fastigiato, laminiq; plumbeis operto; tum in ipso summo fastigio è tholo constet, unde lux ab omni parte excipiat.

Pavimentum è marmore, lapideve solido, & opere tesellato, aut, ubi id non potest, testaceo saltem fiat: à soloque via publicæ extet altius gradibus tribus, pluribusve, modo ne solo Ecclesie altius sit.

Ianua ad occidentem versus spectet, parvo vestibulo ornata: formaque visupra, in ostio Ecclesie demonstrata.

Fenestræ plures, pro edificij modo, & architecti periti iudicio; singula autem forma, etiam architecto probata pro ratione edificij.

Edificij totius altitudo, usque ad summum fastigium ducta, latitudini respondeat, pro operis ratione; idque de consilio item architecti.

18 Altare unum tantum in hoc sacello edificandum est; cubitis duobus à pariete, ad orientem versus extructo, distans, si modo amplitudo sacelli tantum spatij ferat: forma autem reliquorum altarium, & modo prefinito fiat, muniatur, sepiatur, instruat, atque ornatur.

Super quo item altari in pariete expressa sit sacra historia sancti Ioannis Baptiste, Christum Dominum baptizantis.

Si vero ne altare prefinita amplitudine, & ratione extrui, ullo modo potest; illius saltem loco sit icona, aut pictura sacra, in pariete expressa Sancti Ioannis item Baptiste.

19 Vbi præterea sacellum Sancti Ioan. Baptiste, ab Ecclesia separatim non est, neque item præ facultatibus edificari potest, tunc in sacello Ecclesie Baptisterium forma, infra suo loco demonstrat fieri poterit, concessu Episcopi.

20 Sequitur, ut Baptisterij formam demonstremus, quam ita distinguimus, prout baptismi ministrandi nunc usus est. More Romano baptisteriū illud diximus, illam scilicet baptisterij formam accommodatam ad baptizandum aque effusione, cum in ecclesiis serè omnibus, ritu Romano utentibus, ita baptizari moris, & consuetudinis frequentioris hodie sit. Alteram porro formam extructam ad usum baptizandi immersione, appellamus baptisterium, Ambrosiano more: ut potè cum hic immersionis usus in ecclesiis ritus Ambrosiani seruetur, ac retineatur.

21 Situs Baptisterij in media capella esse debet; isque cum latè patens cubitos undecim; tum ita profundus, ut à capelle pavimento descendatur

tribus

Instr. fab. li. 2.
De Altari capellæ Baptisterij.

Instr. fab. li. 1.
à loco Baptisterij vbi separatim ab ecclesia extrui non potest.
Ibid. de distinct. Baptisterij more Romæ & Ambr.

Ibid. de situ & forma Baptisterij more Romæ.

tribus saltem gradibus: hocque descensu & aliquantula profunditate, aliquam sepulchri similitudinē exhibeat. In imo autem graduum descensu spaciū vacuum sit: quod per diametrum amplē pateat cubitos septem, & uncias sedecim.

In eo spatio medio vas baptisterii, in quod aqua defluet, ponatur: cuius latitudo vacua per mediam rectam lineam sit cubitos tribus: altitudo duobus. Forma autem sit, vel rotunda, vel octangula, vel alia, quæ cum forma capelle conueniat. Conficiatur verò ex uno, si potest, lapide solido, marmoreo, vel alterius generis: aut è duobus, pluribusve laminis marmoreis, lapideisve, crassitudine unciarum octo, eaque laminæ solidæ, nec spongiosæ sint, rectè, atq; apta cōmissura inter se compactæ, ac firmiter conglutinatæ: intrinsecus præterea opere leuigato ex politæ; extrinsecus, decenter ornatus specie piè exsculpta.

Huius vasis fundus sternatur, ac solidetur, si ex uno tantum lapide non constat, sectilibus crustis marmoreis, siliceisve, aptè, ut supra inter se connexis, bitumineq; benè firmatis. Undique item diuexus, ac paululo accliuor sit, exiguos aliquot canaliculos habens: quibus ad foramen, medio situ sub basi columelle suffosum, aqua deriuetur.

Sub fundo præterea huius vasis, cisterna paruula, pro sacratio loco subterraneo effodiatur; in quam aqua, ex infantis, qui baptizatur, capite lapsa, confluat.

In eiusdem fundi, lociue medio, columella marmorea figatur, erigaturque, supposita eius scapo basi triangula, aut quadrangula, sexangulaue, aut alia, quæ uidebitur, forma; eaque politè, & ornato opere decenter elaborata.

In columelle huius summa parte uas ipsum baptismale, in quo per totum annum baptismalis aqua seruabitur, aptè, decenterq; collocetur.

Quod uas, forma rotunda, vel octangula sit, aliaue eiusmodi, quæ respondeat formæ capelle, uasisq; inferioris: latè autem pateat cubitos duos, profunde autem uncias circiter duodecim, aut paulo amplius, pro urbis, locorumue amplitudine, proq; ecclesiarum ratione.

Hoc uas altius collocatum illo inferiori esse poterit uncijs circiter sexdecim: altitudine scilicet, ab inferioris summo labro ad huius, quod superius est, uasis labri summitatem, perpendiculari ducta.

Atque hæc quidem de forma, & situ baptisterii more Romano, nunc sequitur situs, & forma, more Ambrosiano.

Primò situs baptisterii in media capella, atque eiusmodi, ut gradibus eo cum descendatur, ad instar sepulchri sit; quemadmodum supra in forma baptisterii Romani demonstratum est.

Vasis autem baptismalis forma, quam ex antiquis baptisteriorum, uestigijs per ueterem esse animaduertimus, hæc ipsis baptisteriis extruendis præfinita

Ibid. de situ
& for. Baptif.
more Ambr.

presinita in eiusmodi ecclesiis, Cathedralibus, Plebanis, Præposituralibus, Archiepiscopalibusve adhibenda erit.

Vas è marmore, lapideve solido, non spongioso fiat: quod si ex uno tantum integro lapide marmoreo fieri potest, ad baptismalis fontis instar sepulchri, exstruendi, vsus accommodatus erit, si minus ex vno solo, è duobus, ac si ne ex his quidem, & pluribus lapidibus quadratis, aptè inter se compactis, bitumineque firmiter consolidatis exstrui potest.

Qui lapides crassitudine unciarum octo ab interiori parte leuigato opere expolito, ab exteriori decenter pia sculptura elaborati esse debent.

Forma, vt illud superius more Romano, octangula, aut rotunda, aut alia cum edificij ratione conuenienti.

Altitudine ab ima ad summam partem ducta esse debet cubitorum duorum.

Latitudine per vacuum ducta, tricubitali.

Foramine ab ima parte, quæ ad orientem versus statuetur, triunciali sit, vnde cum aqua baptismalis renouatur, vetus in sacrariū quod subtus, vt infra demonstratur, instar paruulæ cisternæ exstruetur, defluat. Id verò foramen ligno quærneo, vel fraxineo, eoque arido, stuppæ inuolucris obducto, aut alia firmiori ratione, bene obstruatur.

Fundo solido, inte groq; constet, si ex vno tantum lapide factum est, si verò à pluribus, fundum habeat, accurato, diligentiq; testaceo opere confectum, & solide ita pavimentatū, vt ne rimula quidem sit, vnde aqua sensim effluere vilo modo possit.

Eiusmodi præterea fundus sit, vt totus accliuiter pèdeat ad foramē uersus.

In umbilico capellæ, situs ue presinit, eiusmodi vas, firmiter communitum, statuatur, vt supra.

Cisternula, in quam aqua baptismalis, cum renouatur, effluet, à parte orientali pro sacrario suffodiatur in plano, quod circum baptisterij vas est. Quæ cisternula, propè baptismali vasi adhærēs, ex ostiolo vndiq; cubitali constet: hocq; valuis, sera, ac pessulo firmiter muniatur: tantūq; pateat, cum per illud, aperto vasis foramine, aquam effundi opus est.

23 Huius Baptisterij Ambrosiani, & Romani, quod ad exstructionem attinet, hæc communia esse possunt, operimentum, seu ciborium, situs spatij, sepimentum, ornatus, tectum, & conopseum, vt mox infra vniuscuiusque forma demonstratur.

24 Operimentum igitur, quod ciborium dicunt, & vtriusque baptisterij vsui accommodatum esse potest, è marmore, lapideve solido in Ecclesiis insignioribus fiat: & columellis, pilastrisque angustioribus, vt in intercolumnijs satis commodi spatij detur, altitudine duorum cubitorum suffultum, firma structura nitatur.

Instr. fab. li. I.
Cōmunia baptisterij Roma. & Anbr.

Ibid. de ciborio.

Quæ columella, pilastrata eundē, ubi ritu Romano baptisterium est, vasis inferioris labro summo fixa collocentur; ubi Ambrosiano, in vasis ipsius baptismalis labro consolidate hæreant.

In earum columellarum summitate, Epistylj, & Zophri ornatus decēs Coronarūq; de architecti cōsilio adhibeatur, tum totum opus operimentū contegatur tecto marmoreo, forma orbiculari, aut pyramidali: in cuius summa parte statua collocetur sancti Io. Baptista, Christum Dominum baptizantis. Spatia autem illa, inter pilastratas interiecta, valvulis æneis, aliqua pia hystoria conflatis, ita occludantur, ut cum usu venerit, amoveri queant.

Instr. Fabr.
ibid. de Mensura.

25 Vasi baptisterij, siue Romano, siue Ambrosiano more, forma supra prescripta constructi, & ceteris item alia forma infra demonstratis, ad baptismalis aquæ asseruandę mundiciem, mensa è duabus tabulis nucis constans, sibusque ferreis mediā inter se iuncta, & inter ciborium, vāq; ipsum collocata adhibeatur: qua eiusdem vasis ostium, pro illius vasis summa, & modo planè tegatur, & claudatur.

Quæ mensa, ubi ritu Ambrosiano mergendo baptizatur, in baptisterijs solum amplioribus locum habeat: ne infantis immersio impediatur: in omnibus autem, ubi ritu Romano baptismus infusione ministratur, esse potest.

Instr. Fabr.
ibid. de situ vtr. baptist.

26 Situs vero vtriusque baptisterij, forma eadem sit, qua vas baptismale, & capella.

Huius situs planum solidetur tessellato opere marmoreo: cingatur columnario opere à summo gradu.

Instr. Fabr.
ibid. de columnario.

27 Forma columnarij sit, pro baptisterij edificationis modo constat columnis octo, ordine singulis, aut sexdecim, ordine binis: si sexangula forma, ex columnis sex, aut duodecim pro forme ratione.

Ibid.

28 Ornetur, & cingatur à summa parte Zophoro, & coronicibus de architecti consilio.

Operiatur tecto laqueato, aut fornice, aut opere concamerato arundinibus firmiter contexto, tecto; ique incrustatione, & albaj operis celati, inauratique specie exornato.

Inter septum sit etiam hoc columnarium clathrato opere, ab una ad alteram columnam ducto, atque ita omnino, ut de clathratis ferreis capellarum supra prescriptum est.

Instr. Fabr.
ibid. De cochleari.

29 Conopseum ad ciborium totum contegendum adhibeatur: idque è sericeo, aut subsericeo, coloris albi sit. Qui color mysterij huius sacramenti rationibus respondet: non tamen è tela decenti eiusdem coloris, vetatur.

Instr. Fabr.
ibid. De cochleari.

30 Cochleare argenteum, ad aquam infantis, qui baptizatur, capiti infundendam adhibeatur: idque è superiori vase, manubrio, à summa parte paululum adunco, appendatur.

Eiusmodi

Eiusmodi sit, ut ab illius ore, e parte sinistra labrum paulò contractius, instar parvuli canalis existat: unde infantis caput aqua tenuiter effundatur:

30 Armarium autem, in quo sacri chrispmatis, & olei catechumenorū vasculum, liber Ritualis sacramentorum, mantilia, & reliqua, ad baptismi ministratiōe necessaria, reponuntur, ad baptisterij, Romano, Ambrosianove more exstructi, usum in ipsa capella ab aliquo latere in pariete, aut parieti adherens, de consilio architecti fieri poterit, Valuis, sera, & pesfulo bene clausum, marmoreoque opere, sculpturavè pijs imaginibus elaborata ornatum; intrinsecus autem partitum, ac decenter distinctum pro ratione, & usu rerum, quæ ibi afferenda sunt; tū verò tabulis populeis circum amictum, aut alijs eiusmodi, ut ab humiditate, quæ ex muro, aut marmore existit omninò defendatur. Panno autem serico, albi coloris undique circumvestitum sit.

Instr. Fabr. ibid. De Armario, &c.

31 Vbi verò, præ situs angustia, aut præ tenuitate facultatum Sancti Iohannis Baptistæ sacellum, & Baptisterium ita amplum, atque altum exstrui non potest, eadem tamen utriusque servata forma, angustius fiat; ita ut Baptisterium, remoto columnario opere, clathris solum ferreis, gradui quem unum tantum in descensu habeat affixis cingatur, & tecto sacelli solo operiatur; cum alterum proprium, pro edificiij humilitate habere non queat. Facultas præterea operimenti, ciborij ve, etiam cum armario conuulsi, ex ligno, forma, ut infra demonstrata, construendi erit, ubi marmoreum illud fieri non poterit.

Ibid. De baptisterio angustiori.

32 In omni ecclesia parochiali, aliave inferiori, ubi fontem baptismale constitui concessum sit, intus ad ostium maius, & à latere ubi Evangelij legitur, sacellum, capellave extruatur, quæ instar aliarum capellarum lateralium sit, quæ pro altaribus exadificantur.

Instr. Fabr. ibi. De altera sacelli, situsve forma, &c.

De illius pavimento, limine, longitudine, latitudine, altitudine, toto denique spacio fornice, clathris ferreis, alijs ve, & cæteris seruentur, quæcunque in alijs capellis, quæ cum altaribus sunt, præscribuntur.

Quibus verò in ecclesijs, præ situs angustia, exstrui non potest, quæ tantæ magnitudinis sit, quantam præfinimus; ea tamen omninò exadificetur, quæ situs sui spacio, baptisterij saltem opus rotum supra demonstratum capiat; tum præterea aliquantulum loci sit sacerdoti, baptismum ministranti, & compatribus.

Ibid. Instr. De loco, ubi capella extruatur.

Si verò ab Evangelij parte ad præscriptum capella hæc exstrui nullo modo potest, ab altera parte, ubi præfinita forma, & commodius possit, ea exadificetur arbitrio Episcopi, ut infra exponitur.

Vbi autem per loci angustias, nè ab altera parte, neq; hac exigua quidem magnitudine, fieri capella potest; tunc ab Evangelij latere ad ostium paries aliquantulum ita concavetur, ut foris etiam ad hemicycli.

formam promineat: in qua concavitate baptisterium totum, aut pars, aptè cohereat, & clathris ferreis, à tribus partibus sapiatur.

Vbi præterea neque hac forma exstrui potest, ab eo ipso latere, prope parietem illud tolleretur, ea tamen adhibita ratione, ut ne vel impediatur, vel occupari à situ ianue possit, quæ ab eo latere fiet: & clathris item, ut supra, muniatur: ita tamen, ut inter hæc, & ipsum baptisterij opus, spacij tantum intersit, quantus est cubitus, aut paulò amplius, pro situs ratione. Illa autem cautio ne baptisterij situ ianua, quæ à latere maioris ostij est, impediatur, adhibenda est, etiam accuratè in omni, infra demonstrata baptisterij forma.

Verùm quo maximè, si potest, caueatur, ne baptisterium parieti proximum adhaereat, cùm ecclesia, nullis etiam naubus constans, ampla tamen est; tunc ad illius ostium, ab eodem euangelij latere, situs, qui ab uno, & altero pariete cubitis duobus, vel plurius pro spacij modo, seruata illa, ut mox supra, ratione equè distet, clathris ferreis, forma quadrata, aut octangula, uel eiusmodi presiniatur.

In cuius situs medio baptisterium, cuiusmodi forma sit, ita collocetur, ut ab omni clathrorum se pimcto cubiti unius, & dimidij saltem, si potest, spatium absit.

Si uero naubus, & intercolumnijs, non ualdè inter se distantibus, ecclesia exstructa est, intrà illius tantum intercolumnij, ecclesie ostio maiori proximi, fines, ab eo ipso euangelij latere, aut in eo spatium, quod inter columnio, & ianua maiori continetur, baptisterium, prescripto spatium, clathris ferreis concludatur: atque ita, ut is situs conclusus formam quadratam, aut octangulam, aliamuè, quæ pro loci ratione commodior, decentiorque videatur, exhibeat.

Quæcumque uerò de forma clathrorum, & altitudine loco de capellis supra dicta sunt, eadem in clathris pro baptisterio, seruanda erunt.

Baptisterium quocumque situ, uel forma in ecclesia constructum, si Episcopi iudicio præ tenuitate facultatum cancellis ferreis sepi non potest, nec marmoreis item, ligneis saltem muniatur, ut de capillis prescriptum est.

Infr. ibidè.
De loco Baptisterij à dextero latere.

33 Vbi Episcopi iudicio à dextero potius, quàm à sinistro ecclesie latere commodius, prescripta ratione, baptisterium constitui queat; ab eo, eiusdem facultate data ponetur, seruata in cæteris, proximè prescripta ratione.

34 Baptisterij capella, seu hemicyclus, seu paries, proxima pictura Sancti Ioannis Baptistæ ornatur, Christum Dominum baptizantis.

In eiusmodi capella, aut loco, situ uel baptisterium, ad quod uero, pluribusuè gradibus descensus fiat, & forma, in cæteris etiam superius demonstrata, ecclesieque, uel Romanæ, uel Ambrosianæ usui accommodata, exseruatur, si pro facultatum ratione potest; si minus formæ sequens formanda est, more Romano.

35. Vas rotundum, aut alia decenti forma, quae videbitur, è marmore, aliudè solido lapide, per diametrum latè cubitis duobus & dimidio patens fiat; profundum uncis octo, aut decem ad summum; & in fundo sensum concavum, cum suis, ut supra canaliculis.

Instr. fab. v. sup. de forma secunda, &c.

In base, columnarè collocabitur; à pavimento autem, vsque ad labrum vasis non altius cubitis duobus.

In eius medio foramen, digito circiter patens sit, quod per columellam, basemque vsque ad parvulam cisternam, effusa aquae baptismalis excipienda causa suffossam, penetret.

Præterea, in eiusdem vasis medio, alterum etiam vas, marmoreum itidem forma simili, & amplitudine minori, ita ut per diametrum cubito uno, & uncis octo, cum ipsius vasis crassitudine, latè patens, statuatur.

Ibid. de altero vase.

Idque vas sustentetur aliquo marmoreo, lapideovè fulcimento, quod in vase inferiori nitatur.

Hocque ipso in vase minori baptismalis aqua asseruetur.

36. Forma autem Baptisteryi Ambrosiani secunda, hæc erit.

Vas modo, ac forma, ut mox supra more Romano præfinita, fiat: at in medio non perforatum, sed profundius excavatum; nec verò superiori vase, ut illud constet.

Ibid. de forma secunda, &c.

Sin autem vas ipsum non ex solido lapide factū sit, ita ut aqua sensum disperdatur; in eo inseratur aliud vas stanneum, æreumve stannatum, donec aliud lapideum solidum, nec rimosum, spongiosumvè paretur.

Sacrarium autè ad baptisterij huius, more Ambrosiano exstructi, vsus fieri potest uno, aut altero modo infra demonstrato de sacrarijs: ita tamè, ut & baptisterium, & sacrarium infra vnius septi fines concludantur.

Ibid. de sacratio.

37. Pavimentum autem Baptisteryi, cuiusmodi forma, siue Romano, siue Ambrosiano vsu demonstrata sit, etiam in ecclesia ita profunde sternatur, ut siminis tribus gradibus, vno saltè ad baptismum descendatur, quamvis baptisterij vas, columella suffultum, emineat.

Ibid. Cōmunia vtriusque cū dæ Baptist. formæ.

Baptisterio, quod extrà capellam, hemicyclivè concavitatem totum, vel ex parte positum est, siue parietì inhereat, siue ab eo distet, fiat tegumentum, aut opere fornicato, quod duabus, pluribusve columnis, ab ipso pariete paululum extantibus, suffulciatur, aut struatur tabulis scetilibus, usque pictura piè ornatis, aut è tela picta fiat. Quod è ligno, aut è tela integumentum, cathenis ferreis è tecto pendentibus, aut alia firma structura, sustineatur.

38. Ciborium verò, & Armarium vtriusque commune, eiusmodi fiet.

Instr. ibidè. De ciborio, & armario.

Pyramidis forma illud exstruetur ex tabulis scetilibus nuceis politè elaboratis, & ubi potest, pictis etiam, atque decore inauratis. Quæ tabule inter se aptè commissæ, & compactæ, omni coassatione cohereant: earumque commissuræ parvulis, tenuibusque assulis, coronibusve

rectè annexis, ita contegi debent, ut nec puluis, neque vllæ aliæ fordes in baptisterium penetrent.

Id ciboriū labro vasis inferioris Baptisterij, si Romani moris est, si Ambrosiani, summitate labri ipsius vasis baptismalis, nitatur, atque suffulcitur. A cuius ciboriij parte superiori, armarium parvulum, asseruandis sacris oleis, alijsque rebus, ad baptismi ministracionem necessarijs, accommodatum, exstrui debet: quod à summo vase distet uncijs circiter octo; intrinsecus autem tela serica coloris albi, bene circumuestiatur.

Ibid. de ciboriij altera forma.

39 Ciboriij præterea forma altera esse potest: quæ è ligno etiam, ut altera, confecta columellis, & pilastris ligneis suffulta, eodem modo fiat, quo supra demonstrata est forma ciboriij marmorei.

Ibid. de valuis ciboriij.

40 Ciboriij valua, quacumque forma illud sit, anteriorem partem Ecclesię spectare debent, ut & baptizatis Sacerdotis facies, & infantis, qui baptizatur, caput ad orientem versus respiciat.

Nec verò intrinsecus, sed extrinsecus illa aperiantur: & ample præterea sint, ut is apertis, totius baptisterij dimidia pars pateat. Clauæ autem, seras, pefuloque firmissimè claudantur.

Ibid. de Baptist. forma tertia, &c.

41 Alia tertia sequitur baptisterij forma, quæ vsui Romano tantum accommodata permitti poterit, vbi Episcopus præ magna inopia necessario illam concedendam censuerit.

Lapis marmoreus solidus, opere sculptili eiusmodi appareatur, qui forma ouata sit, ac longè cubitos duos, et uncias octo pateat: latè cubitum unum, & uncias duodecim.

In quo lapide, vasa duo, eaq; unciarum trium intervallo inter se distent, & scalpro politè concuentur; quæ, & forma rotunda sint, & eadem altitudine, amplitudineque item.

Una columella etiam, ad formæ præscriptæ modum, sub ornato lapide statuetur.

E duobus his vasibus vnus erit, ad altare maius vergens; in quo aqua baptismalis asseruabitur: alterum, in quo, dum baptizatur, aqua eadem effundetur: idque spectans ad parietem, altari maiori appositum.

Idcirco in huius fundo parvulus canalis fiat: per quem ad foramen, quod à latere in vna parte fodietur, aqua ducatur; indeque per columellam, intus uacuum penetrans, ad subterraneam parvulam cisternam defluat.

Ibid. de

Hoc item Baptisterium operimento, ciboriouè ligneo, ex præscripta supra forma, contegatur: armariolo item, ut supra exstructo: & conopæo item adhibito.

4. quæ pertinet ad Sacra, bapt.

42 Vetus illa consuetudo, quæ adhuc in compluribus huius prouincię locis recentia talis est, ut & Sabbato Sancto, & Sabbato item Pentecostes.

stes, frequenti sacerdotum conuentu, ac solenni ritu, cum in Cathedra
li Ecclesia, tum in diocesis etiam locis, ecclesiisue plebanis, fontis
baptismalis benedictio fiat, vbi in prouincia nostra hoc tempore,
non seruatur, omnino introducatur, in vsumque vbi intermissa
est, reuocetur.

43 Quibus statè; solennibusque sabbatis, ad illius solennis benedi-
ctionis officium omnes, singuli que ecclesiarum quarumcumque quo-
uis etiam dignitatis nomine, tituloque insignium rectores, quibus ani-
marum curationis munus incumbit, qui in Vrbe sunt, in Cathedra-
lem; qui in Diocesi, ad suam quicque plebanam ecclesiam frequen-
tes conueniant.

Si verò exemptionis nomine, aliave ratione quis à plebanæ ecclesie
iure liber, atque immunis sit, non tamen expressè ex priuilegio Apo-
stolico, huius solennis benedictionis officij concelebrandi causa in
eam plebanam ecclesiam conueniat, intrà cuius fines habitat, aut cui
propinqui or est, vt Episcopus potius censuerit.

Nec verò propterea in cæteris quicquam illius immunitati, liberta-
tue derogatum sit.

44 Hoc autem decreto adstrictos non teneri statuimus illarum eccle-
siarum, etiam quæ parochiales tantum sunt, rectores, quibus, vel ob
locorum longinquitatem, vel ob aliam iustam causam Episcopus fa-
cultatem scripto exaratum, daret fontis baptismalis, in illorum eccle-
siis solenniter benedicendi. At verò ea facultate, ne propterea ec-
clesiæ plebanæ iuri quicquam præiudicij vllò vniquam tempore alla-
tum censeatur.

In ijs porrò ecclesiis, quibus hæc baptismalis fontis solenniter be-
nedicendi potestas aliquando fiet, statim illis duobus sabbatis, is be-
nedictionis ritus celebretur, sacerdotibus tribus saltem presentibus,
ad illam adhibitis. Id præterea, de tribus scilicet sacerdotibus adhi-
bendis locum in omni ecclesia habeat; si quando per annum in ali-
qua ecclesia, extra illa stata duo sabbata, illius fontis aquam baptisma-
lem ob extraordinariam causam renouari necesse erit.

45 Fons baptismalis, quem statim illis solennibus diebus in Ecclesia,
Cathedrali consecrari solenne est, consecrandi officium, atque manus,
nisi Episcopus legitima causa impeditus sit, ipse obeat.

46 Ille verò, vbi nullus fons baptismalis est, introductus in aliquot
locis mos aquæ benedicendæ, consecrandæque, quo tempore baptis-
mum ministrari oportet, tum baptismo celebrato, in sacrarium proj-
ciendæ, tollatur in posterum omnino.